

ПСИХОМЕТРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНОЧОГО ВАРІАНТУ МЕТОДИКИ ДІАГНОСТИКИ ПРОТИЗАЛЕЖНОСТІ Б. УАНХОЛДА

В статті наведено психометричну характеристику жіночого варіанта методики діагностики протизалежності Б. Уайнхолда. Розраховано надійність опитувальника, його критеріальну та змістову валідність, а також диференційну силу кожного твердження опитувальника. Встановлено норми, притаманні українській вибірці, що дозволяє діагностувати три рівні вираженості протизалежності: низький, середній та високий. Показано, що методика діагностики протизалежності Б. Уайнхолда дійсно може використовуватися в нашій культурі для дослідження зазначеної ознаки.

Ключові слова: протизалежність; психометрична характеристика; надійність опитувальника; валідність.

О.Ю. Якименко

ПСИХОМЕТРИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЖЕНСКОГО ВАРИАНТА МЕТОДИКИ ДИАГНОСТИКИ ПРОТИВОЗАВИСИМОСТИ Б. УАЙНХОЛЬДА

В статье приведена психометрическая характеристика женского варианта методики диагностики противозависимости Б. Уайнхольда. Рассчитаны надежность опросника, его критериальная и содержательная валидность, а также дифференциальная сила каждого утверждения. Установлены нормы, характерные для украинской выборки, которые позволяют диагностировать три уровня сформированности противозависимости: низкий, средний и высокий. Показано, что методика диагностики противозависимости Б. Уайнхольда действительно может использоваться в нашей культуре для измерения указанного признака.

Ключевые слова: противозависимость; психометрическая характеристика; надежность опросника; валидность.

O.Y. Yakimenko

THE PSYCHOMETRIC CHARACTERISTICS WOMAN'S FORM OF B. WEINHOLD METHODIC FOR COUNTER-DEPENDENCY DIAGNOSTICS

The article deals with psychometric characteristics woman's form of B. Weinhold methodic for counter-dependency diagnostics. The reliability, the criterion validity, the content validity and the discriminative value of each affirmation for methodic are calculated. The norms for the Ukrainian population are established, that allow diagnose three levels of counter-dependency: low, middle and high. The ability of B. Weinhold methodic for counter-dependency diagnostics to diagnose the significant quality in our culture is shown.

Key words: a counter-dependency; a psychometric characteristics; a reliability; a validity.

Актуальність. Останнім часом у гендерних стосунках спостерігаються негативні тенденції, зокрема в Україні, згідно з даними демографічної статистики,

кожен другий шлюб розпадається, смертність домінує над народжуваністю, кожного року робиться від 280 до 350 тисяч абортів [1].

В останні роки жінкам все більше стають притаманними такі порушення, як феномен страху інтимної близькості [2; 3], синдром емоційного холоду [4; 5], феномен міжособистісної залежності [6; 7; 8] та протизалежності [9]. Ці феномени є проявами порушень контакту, у тому числі й партнерського, і унеможливають побудову конструктивних життєвих сценаріїв.

Феномен протизалежності, як прагнення дистанціюватися від партнера та ухилитися від теплих, близьких стосунків, сьогодні здобуває усе більшої поширеності. Тому пошук, розробка і оцінка методів діагностики протизалежності мають значну актуальність для психологічних досліджень.

Аналіз проблеми. Б. Уайнхолд розглядає протизалежність як механізм порушення контакту, що виникає внаслідок невирішеності стадій фузії/сепарації (з'єднання/відокремлення) [9].

Якщо щось порушує завершення стадій з'єднання і відокремлення, то протягом всього життя людини будуть повторюватися процеси, що ведуть до завершення стадій психологічного розвитку. Результат незакінченого з'єднання й/або відділення — це один з варіантів співзалежності. Співзалежна людина буде: 1) “прилипати”, намагаючись завершити своє з'єднання й стаючи дуже прив'язаною або залежною; 2) намагатися завершити відділення або автономію, стаючи дуже відособленою, тобто протизалежною; 3) буде ходити по колу між першим і другим [6].

Якщо порушення контакту розвивається за типом протизалежності, то людина прагне бути максимально незалежною від інших, для чого намагається не встановлювати близьких стосунків, а свою енергію спрямовує в інші різноманітні форми діяльності. Така людина прагне в усьому бути кращою, бажано досконалою, вона любить належати тільки самій собі. Зазначені прояви частково співпадають з проявам феномену страху психологічної інтимності [2 – 4]. Різниця між ними полягає в тому, що страх психологічної інтимності може проявлятися як в тенденції до протизалежності, так і в тенденції до залежності. В наших

дослідженнях зв'язку цих конструктів в дівчат, які перебувають на різних етапах психосексуального розвитку, встановлено, що в більшості дівчат страх психологічної інтимності проявляється в тенденції до протизалежності, але в деяких (дівчат з лібідозною фіксацією на батьку) він реалізується і через тенденцію до залежності.

Існує методика діагностики страху психологічної інтимності FIS (Fear of Intimacy Scale), яка була апробована на українській вибірці [4], але як вже зазначалося, феномени протизалежності та страху психологічної інтимності хоча й близькі, та не тотожні. А отже зазначена методика не може напряму використовуватися для діагностики протизалежності.

В літературі [9] наведено методику діагностики протизалежності Б. Уайнхолда, проте вона не адаптована до української вибірки, норми, що використовуються для оцінки рівня протизалежності, одержано на американській вибірці, відсутні психометричні характеристики методики.

На підставі всього вище зазначеного **метою** дослідження є складання психометричного паспорта жіночого варіанта методики дослідження протизалежності Б. Уайнхолда.

Вибірку дослідження склали 296 дівчат у віці від 17 до 23 року (вік остаточного становлення статевої ідентичності).

Результати дослідження. В ході дослідження було визначено змістову та критеріальну валідність опитувальника, його надійність та диференціальну силу кожного твердження. Після цього, за допомогою переводу сирих балів в станаїни, було визначено статистичні норми притаманні для української жіночої популяції.

Таблиця 1

Середнє арифметичне	66
Медіана	64
Мода	62
Дисперсія	115
Стандартне відхилення	10,7
Розмах	58

Спочатку нами було складено статистичний опис вибірки. Одержані дані наведено в таблиці 1. Розподіл балів за вибіркою наближається до нормального (перевірка на нормальність розподілу здійснювалася за допомогою методу Колмогорова-Смірнова), що свідчить про те, що методика вимірює об'єктивно існуючу ознаку, яка розподіляється у популяції згідно з законом нормального розподілу.

Для визначення змістовної валідності опитувальника Б. Уайнхолда 30 тверджень опитувальника були піддані експертній оцінці щодо їх відповідності вимірюваній властивості. Експертами виступили провідні фахівці факультету психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кількість експертів – 5 осіб. Перед ними було поставлено завдання оцінити за двоїчною системою (так/ні), чи відповідають твердження опитувальника Б. Уайнхолда зазначеній меті опитувальника – вимірюванню рівня протизалежності. Далі між оцінками п'яти експертів був обчислений коефіцієнт альфи Кронбаха (метод перевірки узгодженості відповідей експертів), значення якого склало 0,876; $p < 0,01$.

Одержане таким способом значення потрапляє в зону значущості, і можна говорити про відповідність тверджень опитувальника поставленому завданню – вимірюванню рівня протизалежності.

Як доказ критеріальної валідності використовується кореляція між новим тестом і раніше апробованими тестами [10]. Новим тестом, є в нашому випадку опитувальник Б. Уайнхолда, а іншим тестом виступає методика діагностики страху психологічної інтимності «Fear of Intimacy Scale (FIS)». Нами обчислювався коефіцієнт кореляції між сумою балів за опитувальником Б. Уайнхолда та сумою балів за методикою діагностики страху психологічної інтимності «Fear of Intimacy Scale (FIS)». Як вже зазначалося раніше, страх психологічної інтимності та протизалежність не є еквівалентними поняттями, оскільки протизалежна поведінка є як би слідством уникання психологічної близькості у стосунках. Слідством страху психологічної близькості може так само бути і співзалежність, як спроба псевдокомпенсації, але все ж таки протизалежна

поведінка у такому випадку є більш розповсюдженим варіантом. Тому кореляція між показниками протизалежності за методикою Б. Уайнхолда та страхом інтимної близькості за методикою діагностики страху психологічної інтимності «Fear of Intimacy Scale (FIS) дозволяє стверджувати, що ці методики вимірюють схожі особистісні особливості, та методика Б. Уайнхолда може використовуватися для діагностики протизалежності.

В результаті кореляційного аналізу за методом Кендала між даними двох методик було отримано коефіцієнт кореляції $T=0,228$, тобто кореляція значуща на рівні більш ніж 0,001. Виходячи з цього, можна стверджувати про достатньо високу критеріальну валідність методики Б. Уайнхолда, що дає підставу вважати вживання опитувальника Б. Уайнхолда обґрунтованим і стійким в межах свого призначення щодо вимірюваних властивостей.

Наступним завданням є оцінка внеску кожного твердження опитувальника Б. Уайнхолда в загальну суму балів. Така оцінка, визначаючи силу кожного твердження, дозволяє побачити слабкі і сильні сторони запропонованої методики, і, тим самим, визначити чи є структура опитувальника оптимальною. Для цього був проведений так званий point analysis – визначення диференціальної сили кожного твердження з використанням методу кореляції Кендала, який встановив значущі зв'язки бала, отриманого за кожне твердження із загальною кількістю набраних балів за всім тестом.

Абсолютно всі твердження опитувальника Б. Уайнхолда мають значущий позитивний зв'язок із результатами за методикою ($T=0,237-0,610$, $p<0,001$). Це свідчить про те, що кожне твердження надає свій внесок в загальний результат опитувальника, і є максимально інформативним для діагностики протизалежності. Таким чином усі 30 тверджень можуть бути впроваджені в остаточний варіант опитувальника.

Для перевірки психометричних властивостей тесту необхідно виконати ще одну важливу умову, а саме: визначення надійності тесту [10]. Оскільки повторне проведення опитувальника Б. Уайнхолда не входило до завдань нашого дослідження, ми скористалися коефіцієнтом внутрішньотестової надійності.

Іншими словами, розраховали надійність еквівалентних половин тесту [10]. Звертаючись до тесту Б. Уайнхолда, нагадаємо про наявність в ньому 30 тверджень. Отже, метод розтиснення тесту полягає у вирахуванні показників окремо за парними і непарними твердженнями тесту. Був проведений підрахунок суми балів в 2-х еквівалентних половинах тесту, а далі за допомогою методу Кендала було проведено кореляційний аналіз між ними. Кореляція між еквівалентними половинами тесту значуща на рівні 0,001 ($T = 0,567$). З цих результатів можна зробити висновок про високу внутрішньотестову надійність опитувальника Уайнхолда.

Проте, для того, щоб адаптувати до української вибірки методику, призначену для вивчення протизалежності, слід сказати про встановлені її автором норми. Йдеться про наявність декількох рівнів протизалежності: згідно Б. Уайнхолду ступінь протизалежності особистості може бути на низькому рівні (30-55 балів); середньому рівні (56-78 балів); високому рівні (79-101 бал) та дуже високому рівні (102-120 балів).

Між тим, для адаптації методики необхідно було встановити статистичні норми тесту, характерні для української популяції. Для цього одержані за допомогою опитувальника Б. Уайнхолда „сирі” бали було переведено в станайни (standart nine – стандартна дев'ятка [10]), які є одним з нормалізованих стандартних показників (див. таблицю 2).

Таблиця 2

Переклад сирих балів в станайни

Рівень протизалежності	Низький			Середній			Високий		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Станайни	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Бали	30-48	49-54	55-58	59-61	62-66	67-71	72-80	81-87	88-120
	30-58			59-71			72-120		

Переклад проводився наступним чином: спочатку «сирі» бали, отримані за методикою упорядковувалися від меншого до більшого, а потім вибірка розбивалася на нерівномірні інтервали з числом випадків, пропорційним частотам у нормальному розподілі [10]. Конверсійну таблицю для переведення сирих балів у станайни наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Конверсійна таблиця переведення сирих балів у станайни

Процент вибірки	4	7	12	17	20	17	12	7	4
Накопичений процент	4	11	23	40	60	77	89	96	100
Станайн	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Цей спосіб переведення балів у станайни має назву нелінійного преобразування і є найбільш коректним з точки зору математичної статистики, оскільки він нівелює погрішності, що пов'язані з обмеженою (хоча й достатньо великою) кількістю досліджуваних. Оскільки крива розподілу ознаки в нашому випадку наближається до нормальної, то ми можемо стверджувати, що на всій популяції така крива досягне ідеальної нормальності. Нелінійне преобразування як раз і призводить криву, що отримана на нашій вибірці, до ідеально нормального виду, тому саме отримані у такий спосіб станайни є найбільш точними для подальшого використання.

В літературі [10; 11] зазначається, що 1-3 станайни відповідають низькому рівню вираженості ознаки, 4-6 станайни – середньому, а 7-9 станайни – високому рівню вираженості ознаки.

Таким чином, ми можемо зазначити, що для української жіночої популяції низький рівень вираженості протизалежності відповідає сирим балам у діапазоні від 30 до 58 балів; середній – сирим балам у діапазоні від 59 до 71 бала та високий рівень протизалежності – сирим балам у діапазоні від 72 до 120 балів.

Отримані в дослідженні норми не дуже відрізняються від зазначених, проте високий рівень протизалежності для української вибірки діагностується на менш високих балах. Вочевидь, це пов'язано з тим, що американська культура в цілому є більш протизалежною та емоційно закритою, а ніж наша.

Базуючись на результатах проведеного дослідження можна зробити наступні **висновки**:

1. Складено психометричний паспорт жіночого варіанту методики діагностики протизалежності Б. Уайнхолда. Опитувальник Б. Уайнхолда має високу внутрішньотестову надійність. Її коефіцієнт, обчислений з використанням методу розщеплювання, складає $k=0,567$, $p<0,001$. Змістовна валідність методики, обчислена за допомогою метода оцінки узгодженості відповідей експертів (коефіцієнт альфи Кронбаха) складає $0,876$; $p<0,01$. Критеріальна валідність методики знаходиться на високому рівні і складає $T=0,228$; $p<0,01$. Всі твердження опитувальника Б. Уайнхолда мають значущий позитивний зв'язок із результатами за методикою, диференційна сила тверджень складає $k=0,237-0,610$, $p<0,001$. Кожне твердження дає свій внесок в загальний результат опитувальника і, відповідно, є інформативним для діагностики протизалежності.

2. Здійснено нормалізацію методики Б. Уайнхолда. Нормативні показники представлено в станайновій шкалі. Визначено діапазони сирих балів, які відповідають низькому, середньому та високому рівню протизалежності для української популяції.

Список літератури

1. <http://materinstvo.org/articles/review.php>
2. Descutner C., Thelen M. Development and validation of a fear-of-intimacy scale // Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology, 1991. – p. 218-225.
3. Naus P., Theis J. The relationship between fatherly affirmation and a man's self-esteem and fear of intimacy: A preliminary examination in two cultural contexts, Canada and The Netherlands // The Canadian Journal of Human Sexuality, 1994. – p. 333-338.
4. Асланян Т.С. Симптомокомплекс «емоціонального холода» у женщин: типология и особенности структурной организации // Вісник ХНУ. Серія «Психологія». – 2009. – № 842. – С. 30-34.
5. Терещенко Н.Н. Психотерапия синдрома «емоціонального холода» в клиентцентрированном подходе // Вісник ХНУ. Серія «Психологія». – 2008. – № 807. – С. 357-360.
6. Уайнхолд Б., Уайнхолд Дж. Освобождение от созависимости. – М.: Независимая фирма «Класс», 2002. – 224 с.
7. Кочарян А.С., Фролова Е.В., Гуртовая И.В. Нарушения эмоционального контакта у женщин при синдроме токсической любви // Вісник ХНУ. Серія «Психологія». – 2008. – № 807. – С. 173-178.

8. Коцар А.В. Особливості психосексуального розвитку хворих на невроз жінок, що знаходяться у відносинах подружньої залежності: Автореф. канд. психол. наук. – Київ, 2002. – 19 с.
9. Уайнхолд Б., Уайнхолд Дж. Противозависимость: бегство от близости. – Каменец-Подольский: Аксиома, 2009. – 328 с.
10. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.В. Словарь-справочник по психологической диагностике. – СПб.: Питер, 2001. – 546 с.
11. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2003. – 688 с.